

Matti Vuori

Tietojärjestelmähankkeen eettisiä periaatteita

Eettiset periaatteet ovat tärkeitä kaikilla toiminnan tasoilla. Perinteisesti eettisiä periaatteita on laadittu ennen kaikkea eri ammattiryhmille (lääkärit, journalistit jne...), missä ne tukevat ammattilaisten profiilia, ammatti-identiteettiä ja työn luotettavuutta. Mutta yhtä oleellista on pohtia erilaisten tärkeiden tehtävien asioiden eettisiä toimintamalleja. Tällaisten toimintaa ohjaavien periaatteiden merkitys kasvaa entisestään silloin, kun sovelletaan ketteriä kehittämismalleja ja stabiilien rakenteiden ja sääntöjen noudattamisen sijaan tehdään joustavasti valintoja. Tällöin korostuvat yhteisten käsitysten ja ajattelumallien merkitys.

Tietojärjestelmähankkeet vaikuttavat useisiin sidosryhmiin ja niiden tulokset ovat organisaation valttina tai riesana vuosikausia. Tällainen asetelma on oivallista maaperää eettisten periaatteiden soveltamiselle. Seuraavaan listaan kannattaa suhtautua suuntaa-antavana tarkistuslistana ja vain lähtökohtana sen miettimiseen, mitkä ovat kussakin tilanteessa ja toimintaympäristössä keskeisimpiä.

Sisällysluettelo

Tue järjestelmällä organisaation hyviä asioita	2
Muista, että järjestelmä ei ole itseisarvo	2
Kunnioita projektia	2
Noudata yhteisön ja toimialan normeja	2
Tee järjestelmä sen käyttäjille	2
Älä lakaise ongelmia maton alle	2
Anna ihmisille mahdollisuus osallistua ja oppia	3
Viesti rehellisesti ja avoimesti.....	3
Selvitä vaikutukset – älä tuota yllätyksiä	3
Varmista tulevaisuus	3
Hyödynnä vanhaa	3
Älä haaskaa resursseja tai ihmisten aikaa	3
Hoida projekti hyvin.....	4

Tue järjestelmällä organisaation hyviä asioita

- Järjestelmälle on olemassa selkeä tarve, eikä se vain tyydytä teknologisia unelmia tai teknologia-estetiikkaa
- Tunnista toiminnan lyhyen ja pitkän tähtäimen menestystekijät ja tue niitä
- Tue paikallisia kulttuureita
- Tue kehittämisessä ja ylläpidossa paikallisen osaamisen hyödyntämistä
- Kehitä järjestelmän avulla ihmisten osaamista ja kehittymistä
- Ymmärrä järjestelmän symbolinen merkitys: tee siitä vapauttaja, ei tukahduttaja
- Tue järjestelmässä positiivisia arvoja

Muista, että järjestelmä ei ole itseisarvo

- Järjestelmä on vain väline
- Tue hyvän työn periaatteiden toteutumista – päätäntävalta, työtapojen valinta, rytmi, yhteistyö, sopiva kuormitus
- Tee ensin toiminnalle hyvä strategia, sitten vasta välineet

Kunnioita projektia

- Kunnioita tulevaa järjestelmää – niin se tehdään kunnolla ja sitä ylläpidetään jatkossa
- Vaadi hyvää käytettävyyttä
- Ota projekti vakavasti – ja edellytä sitä muiltakin

Noudata yhteisön ja toimialan normeja

- Noudata kehittämisessä organisaation eettisiä normeja
- Noudata lakeja
- Noudata standardeja
- Noudata toimialan vakiintuneita käytäntöjä

Tee järjestelmä sen käyttäjille

- Tee järjestelmä sen käyttäjille, äläkä tietohallinnolle
- Älä toimi toimittajien, vaan käyttäjien ehdoilla
- Kunnioita käyttäjiä
- Selvitä kaikkien käyttäjäryhmien tarpeet
- Tue eniten käyttäviä parhaiten
- Varmista järjestelmän esteettömyys rajoitteisille, etätyöntekijöille jne...
- Varmista, että järjestelmä saadaan nopeasti todelliseen käyttöön

Älä lakaise ongelmia maton alle

- Tunnista nykytilanteen ongelmat ja poista ne
- Käsittele muutosvastarinnan syyt (ei saa ajatella, että ainahan on muutosvastarintaa ja sillä ei ole väliä)

Anna ihmisille mahdollisuus osallistua ja oppia

- Tietojärjestelmän kehittäminen on hyvä mahdollisuus oppia organisaatiosta ja työstä
- Hyödynnä henkilöstön osaamista
- Osallistuta käyttäjät
- Määritä järjestelmän tavoitteet yhteistyössä
- Älä "sitouta", vaan tee hankkeesta aidosti yhteinen
- Anna osallistujille projektivalmennusta
- Kouluta ja perehdytä uuteen järjestelmään

Viesti rehellisesti ja avoimesti

- Älä pakota tai sanele
- Ota ihmiset mukaan viestintäkanaviin kattavasti
- Luo kaksisuuntaista viestintää – ylhäältä alas -viestintä ei riitä
- Viesti kaikille ymmärrettävästi – vältä esim. paikallista slangia
- Viesti järjestelmän tavoitteet kirukkaasti sidosryhmille

Selvitä vaikutukset – älä tuota yllätyksiä

- Tee projektille vaikutusten arviointi
- Tee projektille riskianalyysi
- Selvitä keihin kaikkiin järjestelmä vaikuttaa. Maksimoi edut, minimoi haitat
- Viesti järjestelmän vaikutukset kirukkaasti sidosryhmille
- Ole rehellinen negatiivisista vaikutuksista
- Älä tuota piilokustannuksia tai yllättäviä hankintatarpeita
- Anna päätöksentekijöille oikeaa tietoa järjestelmän mahdollisista vaikutuksista

Varmista tulevaisuus

- Selvitä, millaisia käyttäjät ovat tulevaisuudessa ja tee järjestelmä heille
- Varaudu muutoksiin – esim. yrityksen uudelleenorganisointi
- Älä tee kertakäyttöistä järjestelmää
- Varmista jatkokehitys
- Älä hirttäydy yhteen toimittajaan
- Käytä avoimen lähdekoodin ohjelmistoja
- Käytä avoimia rajapintoja ja tietokantoja
- Tee järjestelmästä muunnettava, laajennettava, lokalisoitava; sen elementeistä vaihdettavia

Hyödynnä vanhaa

- Hyödynnä jo olemassa olevia asioita ja aiempaa työtä
- Hyödynnä olemassaolevaa infrastruktuuria (konekalusto, käyttöjärjestelmät jne.)

Älä haaskaa resursseja tai ihmisten aikaa

- Minimoi laitteisto- ja tietoliikennetarve
- Suosi ekologisia hostaajia
- Älä kuormita prosessoreja turhaan, silloin kun siihen ei ole tarvetta
- Suosi matkustamisen sijaan etäviestinnän järjestelmiä
- Älä haaskaa ihmisten aikaa turhien tai huonojen asioiden tekemiseen

Hoida projekti hyvin

- Jos projekti vedetään huonosti, sen epäonnistumisen vaara on suuri – ja silloin menee kaikkien panos hukkaan
- Kaikkien projektin elementtien on oltava kunnossa vaatimusmäärittelystä testauksen kautta käyttööottoon jne...